

Coöperatie
Actief
Burgerschap

Erfgoed en het versterken van het maatschappelijk weefsel

Farothema: Erfgoed als hulpbron en partner in het sociale domein

Het staat inmiddels buiten kijf dat veel maatschappelijke problemen niet zonder de werkelijke betrokkenheid van gemeenschappen van actieve burgers kunnen worden opgelost én dat het actief burgerschap bijdraagt aan een breder maatschappelijk welzijn, verbondenheid en betrokkenheid. Dynamische, open en fijne plekken zijn een voorwaarde voor het ontstaan en bloeien van gemeenschappen.

Landgoederen en buitenplaatsen kunnen, meer dan ooit, die plekken zijn. Vanwege de schoonheid en het groen van de plekken, maar ook vanwege het feit dat iedereen een ander idee of gevoel heeft bij zo'n buitenplaats. Sommigen voelen wellicht een afstand en staan letterlijk voor de hekken om de buitenplaats heen en is de afstand groot, de drempel hoog. Maar voor anderen kan de plek ook juist heel eigen voelen, omdat ze er altijd met de kinderen wandelden, er trouwden of een andere dierbare herinnering aan de buitenplaats koesteren. Andere inwoners zullen misschien pijn voelen omdat de buitenplaats verbonden kan zijn met het koloniale slavernijverleden of juist trots voelen dat deze plekken al eeuwenlang in stand zijn gehouden. Wat buitenplaatsen bij uitstek de plek maakt voor dit project is het feit dat een buitenplaats in het verleden, maar ook nu, een grote gemeenschap nodig heeft om te blijven bestaan. De eigenaren van buitenplaatsen werken samen met groepen vrijwilligers om de buitenplaats en het landgoed te behouden voor de toekomst. Een buitenplaats is de samenleving in het klein misschien wel. Hoe mooi is het om juist op deze plekken de kloof te verkleinen zodat er een wereld van 'Cultureel Erfgoed voor Iedereen' ontstaat, waar iedereen bijdraagt aan de grote maatschappelijke (sociale) thema's.

Er zijn al 7,5 miljoen actieve burgers in Nederland die in gemeenschappen werken aan de energietransitie, zorg en sociale cohesie. Of in het groen en buurthuizen werken met jeugd, vluchtelingen, ouderen en eenzamen. Wij willen deze beweging verbinden aan erfgoedplekken.

| **Coöperatie Actief Burgerschap**

De Coöperatie Actief Burgerschap (voorheen Stadmakers) is een door [redacted] en [redacted] opgericht netwerk van 4.000 maatschappelijk initiatiefnemers uit heel Nederland. De Coöperatie is partner van de We Doen Het Samen Coalitie, een enorm netwerk van netwerken van gemeenschappen van actieve burgers. Bovendien zijn zij de initiators van het Huis van Actief Burgerschap in Utrecht en een groeiend aantal Lokale Huizen van Actief Burgerschap verspreid over het land.

[redacted] en [redacted], auteurs van het boek *Een Wereld van Gemeenschappen*, werken nu aan het opzetten van een Centrum voor Actief Burgerschap op Landgoed Zonheuvel in Doorn en aan het *Verbeeldingslab*, een reizend paviljoen voor op buitenplaatsen en landgoederen waar vanuit de

Coöperatie
Actief
Burgerschap

omgeving, zowel de leef- als de systeemwereld, wordt betrokken. Vanuit 'omgekeerde participatie', namelijk vanuit drijfveren, eigenaarschap en actief burgerschap, waarbij de wereld van systemen dat wil zeggen: overheid, erfgoed, welzijn, natuur en vele andere organisaties worden uitgenodigd om in de gemeenschappen gelijkwaardig samen te werken met de samenleving. In deze gemeenschappen wordt gezamenlijk bijgedragen aan thema's als het versterken van sociale cohesie, het oplossen van eenzaamheid, verbetering van zorg, werkgelegenheid, ontwikkeling van kunst en cultuur en nog veel meer. Met mensen van alle leeftijden, culturele achtergronden en kleur.

Wij zijn in de praktijk al zo'n zes jaar bezig met 'Cultureel Erfgoed voor Iedereen' en hebben we door de jaren heen veel Buitenplaatsen en Landgoederen 'verzameld', bezocht en de eigenaren gesproken die hebben aangegeven interesse te hebben. Het zijn niet zozeer bepaalde landgoederen of buitenplaatsen die geschikt zijn om ons proces te laten landen, maar eerder de eigenaren. Het zijn de mensen die wel of niet (al) open staan voor het gemeenschapsdenken. Net als de ene ambtenaar dit wel of niet (al) begrijpt etc. En zoals [REDACTED] (Erfgoed Provincie Utrecht) het zo mooi zei: 'En er zullen denk ik genoeg eigenaren zijn die er niks mee te maken willen hebben, maar daar zou je het gesprek dan eigenlijk ook over moeten kunnen voeren'

In de periode vlak voor en tijdens Corona hebben we het project 'ErfgoedLab' (gefinancierd met een FARO subsidie via het Cultuur Participatie Fonds) uitgevoerd samen met LEU. Zie hiervoor onze website: <https://www.zieglergautier.nl/projects/erfgoedlab/> Ook liep [REDACTED] 3 dagen door het bos rond Landgoederen en Buitenplaatsen op de Utrechtse Heuvelrug en sprak met veel bewoners die zij tegenkwam over welke ideeën bewoners hebben voor het Erfgoed. Dit leverde al mooie inzichten en een gevoel op wat er gebeurt als je bewoners uit de omgeving betreft bij dit soort plekken. Van deze gesprekken maakten we deze podcast:

https://open.spotify.com/episode/6HOWw85XSZvivGYX6ksBTw?si=i76__ROYT-uvFxUdICK8TA

Tenslotte hebben we al een eerste bijeenkomst georganiseerd met landgoedeigenaren zoals van Huize Maarn ([REDACTED]), landgoed De Lanen ([REDACTED]), Soria Moria ([REDACTED]), landgoed Zuylestein ([REDACTED]), landgoed Stameren ([REDACTED]). En ook voor bewoners, creatieven en organisaties zoals Natuur Monumenten, Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, AZC Leersum, Provincie, Gemeente om ze te vragen hoe en op welke wijze ze betrokken willen worden bij het proces: Cultureel Erfgoed voor Iedereen. Ook hiervan hebben we opnames gemaakt voor een podcast waarin oa de landgoedeigenaren heel mooi vertellen waarom ze geïnteresseerd zijn om mee te werken, maar ook waarom ze het spannend vinden en met prachtige ideeën komen die passend zijn bij hun eigen landgoed. Deze podcast kunnen wij gebruiken om ook andere landgoedeigenaren te laten horen en te inspireren.

| De aanpak: Actief Burgerschap en Erfgoed

Op basis van en voortbouwend op deze ervaringen willen wij, met Landgoed Zonheuvel als "hittepunt", in de provincie Utrecht buitenplaatsen en landgoederen gaan vinden, waar gemeenschappen zijn die zelden of nooit op zo'n plek komen. Wij zijn ervan overtuigd dat je ook deze mensen kunt betrekken bij het landgoed en de buitenplaats dat onderdeel is van hun leefomgeving.

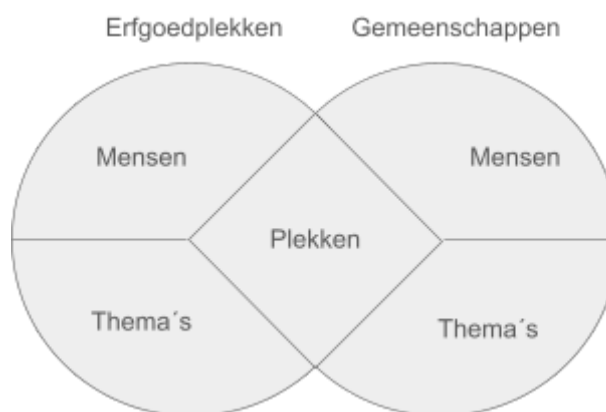
De landgoederen en de buitenplaatsen staan vaak symbool voor lange geschiedenissen, verhalen, de kloof tussen rijk en arm, exclusiviteit en generositeit, elite en mensen met minder mogelijkheden, andere culturele achtergronden, vrouwen en jongeren (dat op een van de buitenplaatsen uitgerekend een AZC is gevestigd, maakt ons project extra bijzonder). Juist daarom vinden wij het een enorme uitdaging om op meerdere van deze plekken te laten ervaren wat er gebeurt als mensen, ongeacht hun achtergrond, kunnen gaan bijdragen, genieten en onderdeel worden van deze rijkdom en schoonheid.

Gemeenschappen hebben 3 elementen:

1. iets dat een groep mensen als gemeenschappelijk ervaart,
2. aanjagers/sleutefiguren en
3. een plek.

Een voetbalclub zonder de gedeelde liefde voor voetbal, Jan de lijnenman en een kantine, werkt niet.

De uitzonderlijke, belangrijke, historische, liefdevolle, maar ook soms exclusieve positie van erfgoedplekken maakt dat die geschikt zijn om er duurzame en diverse gemeenschappen te vormen. Deze plekken zijn uitdagend maar lenen zich ook zo goed voor de nieuwe verbindingen. 'Als het daar kan, dan kan het overal' is ons motto.

We werken aan een aantal concrete programma's en acties:

1. Het Verbeeldingslab is een mobiel paviljoen (dat gebouwd gaat worden van het hout van Landgoed Zonheuvel) dat ook op andere erfgoedplekken kan staan. Van daaruit wordt er met mensen in gesprek gegaan: met landgoedeigenaren, bewoners uit de omgeving, overheid en organisaties over welke thema's er spelen, wie de sleutelfiguren zijn, wat men wil bijdragen. Al deze mensen worden verbonden en geactiveerd en zij worden onderdeel van processen die bijdragen aan oplossingen voor alle sociale en maatschappelijke opgaven.

Waarom een mobiel paviljoen? Omdat wij geloven dat in de 'tussenruimte' een sociale gemeenschap makkelijker en sneller kan ontstaan op een landgoed dan als je er definitief neerstrijkt. De tijdelijkheid maakt mogelijk wat anders misschien wel onmogelijk is. Landgoedeigenaren zullen minder bezorgd zijn en eerder bereid om hun stukje erfgoed te delen. Bovendien kun je in de tussenruimte een plek verkennen, verbindingen en samenwerkingen uit proberen, mensen betrekken die anders niet betrokken worden. Je kunt ontdekken wat er wel en niet mogelijk is met het specifieke erfgoed, de geschiedenis leren kennen en onderdeel maken van de programmering en activiteiten die er ontstaan. En dan trekt de karavaan weer verder, maar de gemeenschap, alle mooie verbindingen en samenwerkingen die zijn ontstaan blijven op de plek achter..

Alles wat er geleerd wordt tijdens deze karavaan op de Landgoederen zal meegenomen worden, gedeeld en vastgelegd in het Centrum van Actief Burgerschap.

2. Het Centrum van Actief Burgerschap: op Landgoed Zonheuvel in het huis tegenover het kasteel Maarten Maartenshuis (met een SDG House, een houtwerkplaats voor jongeren die het bos beheren, een moestuin, een bomenhub, een bos-dat-van-zichzelf-is, een heel groot AZC in de buurt) maken we een plek waar overheden, (erfgoed-)professionals en bewonersinitiatieven worden samengebracht, programmering ontstaat en onder meer een leergang 'Verbonden Erfgoed' zal worden georganiseerd. Deze leergang zal oa vorm krijgen aan de hand van de lessen die worden geleerd in het Verbeeldingslab dat rondtrekt.

Ook kan dit het centrum worden waar alle gemeenschappen uit de regeling 'Vitale Samenleving', een subsidie van de Provincie Utrecht aan gemeenschappen in de kleine kernen die werken aan energiecoöperaties, zorg coalities, dorpshuizen en andere transitie, samen kunnen komen om ervaringen en netwerken te delen. Wij verbinden ze vervolgens aan de landgoederen, erfgoed en Verbeeldingslab.

Coöperatie
Actief
Burgerschap

Tenslotte kan deze plek uitgroeien tot een kenniscentrum op het gebied van Actief Burgerschap en Erfgoed. Waar men kan leren hoe de omgekeerde participatie kan leiden tot een veel grotere betrokkenheid, eigenaarschap, diversiteit, versterking van de democratie en tot een gelijkwaardige samenwerking tussen leef- en systeemwereld aan de (sociale) opgaven. Waar de samenleving als natuurlijk weer onderdeel wordt van het Erfgoed en niet alleen vanuit 'consumenten' maar juist vanuit bijdragen, vanuit Actief Burgerschap. Waar alle kennis en ervaring van bewoners collectieven en ook de erfgoedwereld kan inspireren en transformeren naar plekken waar weer iedereen meedoet. Waar actieve bewoners hun ervaringen kunnen inzetten bij het betrekken van mensen die anders niet op de Landgoederen komen., Waar ze de Buitenplaatsen helpen met hun energietransitie, voedselbossen, zodat het plekken worden waar zorg voor elkaar vanzelfsprekend wordt. Waar het bouwen van tiny houses wordt gestimuleerd, groene gemeenschappen hun expertise inzetten. En waar culturele programmering voor alle soorten mensen en alle leeftijden mogelijk wordt. Waarom het wiel uitvinden als de samenleving het zelf al doet en kan...?

Gemeenschappen van actieve burgers werken sowieso aan de FARO thema's, dat is precies waarvoor zij ontstaan. Een meer leefbare wijk, sociale cohesie, integratie, welzijn, gezondheid, veiligheid, meer verbondenheid etc. Deze gemeenschappen zijn gebaseerd op de basiswaarden van de mens: ieder mens wil onderdeel zijn van een gemeenschap, iedereen wil gezien, gehoord en erkend worden, iedereen wil bijdragen en het liefst vanuit zijn drijfveren. In gemeenschappen werken bewoners niet aan een domein maar meestal aan meerdere en allemaal door elkaar. Dus alles wat georganiseerd gaat worden door de gemeenschappen in en rond het Verbeeldingslab op de landgoederen en in Centrum van Actief Burgerschap gaan raken aan het sociale domein en de FARO agenda. Hieronder volgen twee voorbeelden. In ons projectplan zullen wij hier nog meer van geven.

Twee voorbeelden van wat het Verbeeldingslab en het Centrum van Actief Burgerschap kan veroorzaken in het proces: Wat Erfgoed en actief burgerschap (in de tijdelijkheid) kan bijdragen aan het sociale domein en wat actieve burgerschap vervolgens kan leveren aan het Erfgoed zelf vanuit de plek, behoefte en geschiedenis:

Voorbeeld 1

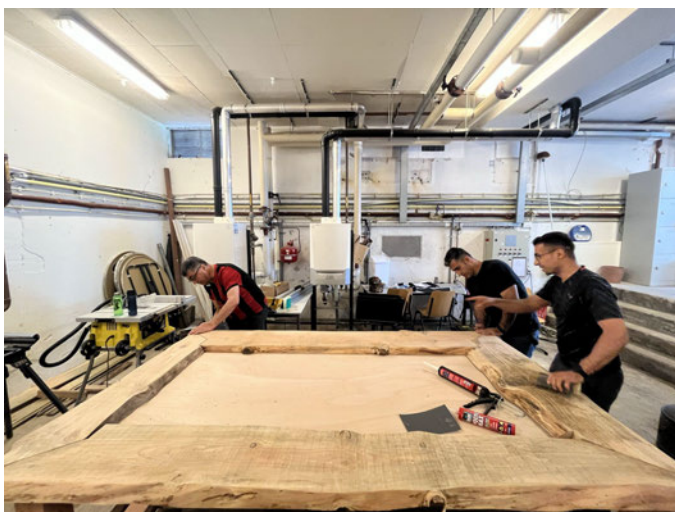
Peter strijkt als actieve burger tijdelijk neer op een landgoed om oa zich in te zetten voor het onderhoud van het bos. Hij bouwt zelf een houtwerkplaats en een moestuin en maakt een plek voor jongeren die wat buiten de samenleving vallen. Hij betreft ze bij het onderhoud van het bos en leert ze het ambacht van houtbewerken. Ze ontdekken dat er tekeningen van een oorspronkelijk amphitheater verstopt liggen in een koker op de plek waar het theater ooit is geweest. Ze graven de tekeningen op en bouwen het amphitheater opnieuw op. Peter en zijn jongeren zijn inmiddels onmisbaar voor het landgoed en hebben een vaste plek gekregen.

Voorbeeld 2

In het AZC Leersum is een open dag waar al een tafel gebouwd wordt voor bij het Verbeeldingslab straks, gebaseerd op de drijfveren van de AZC bewoners. Op de houten schijven mag iedereen zijn drijfveer schilderen. In dit proces ontdekken wij al een aantal bewoners die erg handig zijn en van klussen houden. Zo is er al een klusteam aan het ontstaan om het Centrum van Actief Burgerschap te gaan verbouwen en het Verbeeldingslab te maken. Op het podium zingen en dansen spontaan vele talentvolle jongeren en ouderen uit het AZC. Er lijkt meer aanbod dan tijd...met de participatie medewerker van het AZC ontstaat een idee om straks maandelijks een open podium te organiseren in het Verbeeldingslab op de Landgoederen. Vervolgens de drijfveren en talenten van de vluchtelingen te koppelen aan de landgoederen en hun eigenaren, mede bewoners uit de omgeving en opgaven van de overheid en welzijnsorganisatie.

Coöperatie
Actief
Burgerschap

Coöperatie
Actief
Burgerschap

Vraag aan de FARO gemeenschap:

Inmiddels hebben we al best een groot netwerk gevormd van bewoners, (erfgoed) organisaties, landgoedeigenaren, overheid etc. Maar om een grote beweging van 'Cultureel Erfgoed voor iedereen' te vormen is iedereen welkom om mee te doen. En we kunnen niet genoeg verbinders, community bouwers, kunstenaars, kwartiermakers, actieve burgers gebruiken in dit proces. Of landgoedeigenaren op de Utrechtse Heuvelrug die openstaan voor de sociale kracht van de gemeenschap.